

Настаўніцкая газета

ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

№82 (4440) СЕРАДА, 12 кастрычніка 1994 года

Копт на падпіску — 16 руб., у розніцу — 60 руб.

НГ-ІНФАРМ

Весткі з Гомеля

ЗАЛАТЫ ЮБІЛЕЙ

1 кастрычніка сярэдня школа №28 з музычным ухілам справіла залаты юбілей. За 50 гадоў тут атрымалі сярэдня адукацыю 2734 вучні. Залатыя медалі былі ўручаны 142 выпускнікам, сярэбраныя — 111.

Сёння сярэдня школа наведваюць 834 вучні. Ужо створаны 2 профільныя і спартыўныя класы. У школе дзейнічаюць лясны, танцавальны, харавы калектывы, духавы аркестр, ансамбль цымбалістаў, аркестр народных інструментаў.

ГУЧЫЦЬ РОДНАЕ СЛОВА

Вядзенне беларускай мовы — абавязковае патрабаванне пры паступленні ў вышэйшыя навучныя ўстановы. Нацыянальная мова павінна гучаць у аўдыторыях універсітэтаў і інстытутаў.

Так лічыць старшыня гарадской Рэды таварыства беларускай мовы В.А.Бахлякова. Таму наладжана цікавая сустрэча сяброў арганізацыі са студэнтамі і выкладчыкамі політэхнічнага інстытута. На гэтую сустрэчу запрошаны паэты і пісьменнікі Гомеля.

ЗАВОД ВЫПУСКАЕ РАНЦЫ

Ранцы для школьнікаў плануе выпускаць сёлета калектыв вытворчага камерцыйнага прадпрыемства "Завод хімічных вырабаў".

Канструктар В.В.Балоткіна разам з эксперыментальнай групай занялася распрацоўкай новай мадэлі. Ранцы будучы прымаюць і не дарэгі. Дзімні заводчане прыступілі да масавай вытворчасці гэтай навінкі.

ВАНДРОЎНІЦА "ТАЛАКА"

Маладзёжная арганізацыя "Талака" існуе з 1986 года. Яна гуртуе студэнтаў, школьнікаў, рабочых, работнікаў міліцыі.

У жніўні старшыня "Талакі" Сяргей Винаградцаў разам з Андраем Пуканавым, Алесем Ілазечым, Вітаўтам Юрчанка арганізавалі вандроўку на Тураўшчыну. Яны запісалі на магнітную стужку 30 песняў, сфатаграфавалі рэдка тэацыя і вышываныя вырабы.

Ганна АТРОШЧАНКА.

ВЕСТКІ

Як паведамілі ў Міністэрстве адукацыі, толькі адным "замежным" выкладчыкаў патрэбна ў школах Беларусі каля 700 чалавек. Прычына адна — нізкі заробак.

На ўсё навуцальны год пакінулі сем'і свае школы каля дзесятка гродзенскіх старшакласнікаў, якія атрымалі магчымасць вучыцца ў ЗША. У асноўным гэта прадстаўнікі школ №10 і №14 абласнога цэнтру з палітычным выхаваннем англійскай мовы.

Сярод самых "маладых" ВДУ краіны (узрост большасці студэнтаў якіх не перавышае 17 гадоў) — Беларускі тэхналагічны інстытут, Гомельскі кааператывны інстытут і Мінскае вышэйшае вясенняе каманднае вучылішча. Сярод "старычоў" — Беларуская акадэмія мастацтваў і Акадэмія міліцыі, асноўны ўзрост студэнтаў — ужо 22 і 23 гады адпаведна.

У гарадскім пасёлку Парычы Светлагорскага раёна адкрылася вочна-завочная школа абітурыентаў. Жадаючых паступіць у ВДУ тут рыхтуюць па трох напрамках — фізіка-матэматычнаму, хіміка-біялагічнаму і грамадска-гуманітарнаму.

У 15 дзяціных садках Ліды арганізаваны гурткі па вывучэнні польскай мовы. У сярэдніх школах, дзе польскі не вывучаюць як прадмет, дзейнічаюць гурткі і факультатывы. А ў 13 школах раёна польская мова ўведзена для вывучэння.

Агульны стан нязлучнасці ў заўтрашнім дні негатыўна адбіваецца і на падрастанчым пакаленні. Як паказала даследаванне, праведзенае сацыялагічнай групай Брэсцкага педінстытута, 44 праценты брэсцкіх падлеткаў не бачылі сёбе карыснымі грамадствам.

Па ўзроўні адукацыі непаўналетніх у краінах СНД Беларусь апердае Украіну і Казахстан і займае другое месца пасля Расіі.

ПАДРАБЯЗНАСЦІ ДЛЯ "НГ"

Створана Беларуская акадэмія адукацыі

30 верасня адбыўся ўстаноўчы сход, на якім заснавана Беларуская акадэмія адукацыі.

Арганізацыйна-заснавальнікам выступілі Міністэрства адукацыі і навукі (міністр Стражаў В.І.), Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт (рэктар Шкляў Л.Н.), Нацыянальны інстытут адукацыі (дырэктар Валдаў У.Ф.), Рэспубліканскі інстытут прафесійнай адукацыі (рэктар — Шкляў А.Х.), Інстытут павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кіруючых работнікаў і спецыялістаў адукацыі (рэктар — Жук А.І.), Нацыянальны інстытут гуманітарных навук (рэктар — Кузьмяніч В.П.). У якасці акадэмікаў-заснавальнікаў выступілі члены Беларускага аддзялення Міжнароднай акадэміі навук вышэйшай школы Э.М.Бабіна, рэктар Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта А.П.Дастанка, старшыня Бельска-В.М.Лыні, рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта інфарматыкі і радыётэхнікі Я.Л.Каламніцкі, загадчык кафедры БДПУ Л.М.Ківа, рэктар Гродзенскага ўніверсітэта У.С.Кошалеў, загадчык кафедры БДУ А.І.Леснічэў, прарэктар БДУ В.А.Сакалоў, рэктар Акадэміі фізікаў і спорту М.І.Стралюк, прарэктар Беларускай політэхнічнай акадэміі Л.А.Шаматкоў, рэктар Гомельскага ўніверсітэта, а таксама вядомыя вучоныя і кіруючыя ўстаноў адукацыі Беларусі — рэктар Беларускага ўніверсітэта культуры Я.Д.Грыгаровіч, рэктар Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта В.А.Сіпчановіч, доктары навук, прафесары А.І.Кочаў, М.І.Латыш, Б.В.Пальчэўскі, Д.І.Вадзіскі, А.П.Сманіар, І.П.Флонаў і іншыя. Былі таксама запрошаны акадэмікі былой АІН СССР В.У.Лышын, М.А.Лазарук, І.Ф.Харламаў.

На ўстаноўчым сходзе прыняты часовы статут акадэміі. Тайным галасаваннем Прэзідэнт Беларусі акадэмію адукацыі абраны міністр адукацыі і навукі, доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар В.І.Стражаў, віцэ-прэзідэнтамі — доктар гістарычных навук, прафесар Л.Н.Шкляў і доктар педагогічных навук У.Ф.Валдаў.

Галоўным мэтам Беларускай акадэміі адукацыі а'ўдэляюцца: кансалідацыя навуковай адукацыі ВДУ і НДІ на разніх вайнейных праблем адукацыі, фарміраванне і выкарыстанне імі сумесных навуковых, навукова-метадальных і навукова-адукацыйных адукацыйных праграм і практыкаў; арганізацыя і рэалізацыя ў сістэме адукацыі фундаментальных даследаванняў па прыкладным навуковым удасканаленняў тэмаў, форм і тэхналогій навучання і выхавання, іх укаранення ў педагогічную практыку;

распрацоўка праграм і ацэнкаў іх рэалізацыі ў адукацыйнай практыцы; дадатковыя даследаванні адукацыі, падрыхтоўку спецыялістаў і павышэнне кваліфікацыі педагогічных кадраў, падрыхтоўку спецыялістаў і спецыялістаў у галіне навуковых адукацыйных тэм, новых форм і метадаў навуковага адукацыйнага і тэхналагічнага развіцця на базе лепшых дасягненняў псіхалагічна-педагагічнай навуцы, прагрэсіўных тэхналогій і метадаў; ажыццяўленне аналізу і аб'яўлення найбольш важных для суцэльнай супольнасці дасягненняў навуцы ў галіне адукацыі, прапаганда гэтых дасягненняў у мэтай іх эфектыўнага выкарыстання ў розных навуковых установах, а таксама ў іншых формах адукацыі.

Статутам прадугледжана абранне акадэмікаў і членаў-карэспандэнтаў з ліку вядомых вучоных у галіне адукацыі, творцаў працуючых педагогаў-даследчыкаў, настаўнікаў, арганізатараў адукацыі. У складзе акадэміі прадугледжваецца таксама калектывнае членства ўстаноў адукацыі.

Аляксандр ЖУК, галоўны вучоны сакратар Беларускай акадэміі адукацыі.

НГ-ІНФАРМ

Дзень адкрытых дзвярэй

Дзень адкрытых дзвярэй ужо ў таснаццаты раз прайшоў у Мінскім абласным цэнтры тэхнічнай творчасці моладзі, які знаходзіцца ў пасёлку Калодзішчы. Сотні дзяцей, пераважна з мясцовай сярэдняй школы, у гэты сонечны дзень прыйшлі пазнаёміцца з дзейнасцю шматлікіх гурткоў. А іх тут 45.

Пасля ўрачыстай часткі і нагоды адкрыцця адбылося паказальнае выступленне гурткоўцаў другой года навучання і іх крэатыўна. На мясцовым стадыёне выступілі каратэісты, аніматары і аўтаматалісты.

Гучала музыка, працавала кінаперасцелка, вучні ахвотна запісаліся ў гурткі па інтарэсах.

— Увогуле дзейнасць нашага цэнтру з'яўляецца стацыянальнай, папярэдняй і абласнай, дзейнасць у гэтай галіне ў нашым мінскай жывым, змяняючыся з годам у год. Гэтыя дзеньні мы праводзім пераважна ў пераходны перыяд года, калі ўдзельнікі навуковай і спортыўнай тэхнічнай адукацыі, дзе Мінская вобласць галоўным прадстаўніком якой і ёсць наш цэнтр, амаля першыя месяцы. Заслуга ў гэтым нашых работнікаў Рустама Якімавіча Сідарава.

Эдуард ЭЛЬКСІН.

НА ЗДЫМКУ: добры настрой у катэрынгі.

Фота аўтара.

Вы не паспелі падпісацца на "Настаўніцкую газету"?

Вашу бяду можна напавіць — падпіска прымаецца без абмежаванняў усімі паштовымі аддзяленнямі краіны.

НАВІНЫ З ЭКАНАМІЧНАГА УНІВЕРСІТЭТА

ПРЫЕМНЫ СЮРПРЫЗ

Выкладчыкаў і супрацоўнікаў універсітэта, якія вярнуліся пасля летняга адпачынку на работу, чакаў прыемны сюрпрыз.

Рэктарат прыняў рашэнне аказаць грашовую дапамогу ў памеры месячнага акадэмічнага зарплатнага ўзросту, а пачынаючы з верасня, а каб кошт-жэтных сродкаў увесці іштэмесечную 50-працэнтную надбавку да асноўнага зарплатнага ўсім выкладчыкам і супрацоўнікам.

Прынята таксама рашэнне аб кампенсацыйных дапамогах студэнтам у сувязі з скачэннем цэн на тавары і паслугі.

КНІГІ З ГЕРМАНІІ

У фонд бібліятэкі паступіла некалькі соцень новых кніг германіскай выдання. Яны атрыманы ў рамках гуманітарнай кніжнай праграмы федэратывага міністэрства па адукацыі і навуцы ФРГ. Бібліятэцы нашага ўніверсітэта выдзелена літаратура на 50 тысяч немечскіх марак.

Выкладчыкі ўніверсітэта разам з супрацоўнікамі бібліятэкі ў канцы мінулага года склаў заўвагу на літаратуру па тэматычных планах больш трохсот немечскіх выдавецтваў. У асноўным гэта спойнікі, моўныя падручнікі, эканамічная літаратура, альбомы з аўдыя і відэазапісамі, атласы, аўдыё- і відэакасы вучэбна-прамысловыя як на немечкай, так і на мовах іншых еўрапейскіх краін, і нават некалькі кніг, выданыя ў Германіі на рускай мове.

Безумоўна, атрыманыя кнігі істотна дапамогу студэнтам і выкладчыкам лепш засвоіць немечкую мову, атрымаць звесткі аб сучаснай эканоміцы, іных баках жыцця ФРГ, і зразумела, будучы сапраўды супрацоўніцтва ў ўстановах трымаўных кантактаў паміж нашымі народамі.

Бібліятэка выдала некалькі кніг у Германію па запамату бібліятэкі Гамбургскага

Міхась АНІСЕНКА.

ЗА КАМЕНТАРАМ — ДА ДЫРЭКТАРА

ВЫБРАЛИ САМЫХ ЗДОЛЬНЫХ

26 выпускнікоў рэальных класаў шэрагу мінскіх школ сталі сёлета навуцэнцамі сталічнага ПТВ №13 лёгкай прамысловасці.

— А жадаючых паступіць у нашу ўстанову было ў два разы больш, — каменіруе падае дырэктар Та Яара Аляксандраўна Раўска. "Толькі ўступныя экзамены па тэорыі, практыцы і швейнай справе дапамагалі нам выбраць самых здольных.

Для новай групы, сфарміраванай з былых рэальнікаў, мы заагавалі падрыхтавалі навуцальныя планы і праграмы. Улічваючы, што гэты падлеткі ўжо атрымалі перападрыхтоўку ў швейную падрыхтоўку, у новай дакументацыі адсутнічае транзіраваны этап.

Таму прафесію заахрышчыць, кра-веч лёгкага адукацыі навуцальны атрым-ляюць у скарочаны тэрмін, за паўтара года.

За час прыёму ў вучылішча і за месяц вучобы гэтых падлеткаў вызначыліся некаторыя высновы. Так, у ро-вальных класах швейнага накірунку

мінскіх школ, на жаль, адсутнічае адзіная праграма навування, слабая матэрыяльна-тэхнічная база, якая не мае сучаснага швейнага абсталявання.

Гэта, безумоўна, негатыўна адбіваецца на ведках, якія вусім не ад-павядаюць прысвоенаму большасці рэальнікаў аж трэцяця кваліфікацыйнага разраду. Але патрэбнасць у навуванні ро-вальных накірунку адукацыі, асабліва ў вырашэнні праблемы пра-фесійнай арыентацыі моладзі. Нашы новыя навуцальныя на выпадковыя ў вучылішчы, выбраў прафесію швейніка ўсёадукавана.

НОВЫ СТАТУС ВУЧЫЛІШЧА

Мінскае вышэйшае пра-фесійнае вучылішча лёгкай прамысловасці — так стала звацца былое ПТВ №43.

— Новы статус установа атры-мала пасля двух гадоў работы ў экс-перыментальным рэжыме, — расказа-вае дырэктар Пётр Іосіфавіч Яскевіч. Пачалі вучобу на другой ступені навування 30 лепшых навуцэнцаў, якія паспяхова правучыліся ў ву-

Інтэр'ю ўзяла Аля КЛЮЙКО.

ШТО КАМУ БАЛІЦЬ

ВОСЬ ТАКІ ПАДАРУНАК...

Свята настаўніка! Ніколі яго не было такім горкім. У балішчы суні і пуста. Амаць усё хворым на выхадны дні пайшлі дамоў. Засталіся толькі "пажыты".

На балішчы тымбаліцы ў бутэліцы стаіць ружа. Яе прынеслі былія калегі на школе. Вось гляджу на гэтую пшчотную кветку і плачу. Плачу не ад хворобы, горка і балюча на душы пасля таго, што адарвалася са мной.

Амаць 35 гадоў аддала я школе, а цпер мяне выкінулі з яе, выкінулі безлітасна, як непадобную рэч. 29 жніўня гэтыя год я павіна была святкаваць 55-гадовы юбілей. Прэда, абралася яшчэ трохі папрацаваць, дырэкцыя была не супраць. За тыдзень да дня нараджэння раптам пачула ад калег (я яшчэ не выйшла на работу), што ў школу прывялі заагав раінага аб звальненні мяне з 30 жніўня, г.я. на другі дзень пасля дня нараджэння. Восі такое ашчаванне з юбілеем!

Пайшла ў раіна. Як жа так? Я ж яшчэ і пенсію не пасіла аформіць і 55 яшчэ не споўнілася нават? На мяне спачувальна паглядзелі і развалі рукамі. Маўляў, трэба ўладкавацца на работу маладых спецыялістаў, а ўскі пенсінераў будучы звальняць. Але ж я яшчэ не пенсінерка пакуль! Гэта нікога не хавало. Загадчык раінага сказаў: "Копіць нам эксплуатаваць пенсінераў, трэба даць ім апажыты!" Як "кранючы" клоп!

Настаўнік, аддзельны ўсё жыццё школе, нават не заслужыў, каб яго папярэдзілі раней, длі магчымасці аформіць пенсію, хоць бы папярэдзілі са мной перад выданнем загада.

Усё гэта вельмі пакрыўдвала мяне. На другі дзень і ахварэла (у мяне хворасе сэрца). З кожным днём становіцца ўсё горш. І ў гэты дзень нараджэння я выхавала балішчы лістак несправядлівасці, каб хоць трохі адпачуць тэрмін звальнення. Так мяне па-раілі!

Кожны дзень (амаць 2 тыдні), леза пераставляючы ногі, хадзіла ў раіна, каб хоць дакументы сабраць на афармленне пенсіі.

Цпер я ў балішчы. Урачы стварылі лекач маё сэрца. А як выкаціць душу, якая баліць ад крыўды?

На малым месцы працуе маладая настаўніца, але і пакуль лічыцца членам калектыву і ў той жа час я ўжо нікто. Пенсіі яшчэ няма, а ў раіна чакаюць, калі я папраўлюся, каб кутчэй выдаць новы загад і канчаткова пазбавіцца ад мяне.

Калегі спачувалі, бо многіх можа напавіць такі ж лёс ужо хутка. Я ж стараюся прымаць да думкі, што трэба змяніцца, бо нікто і нішто мне ўжо не дапаможа. Патрэбен, калі патрэбен і пакуль патрэбен!

Але боль і крыўда не адыходзяць, шчыняць сэрца. Па начах сніцца мае вучні, а на справе боюся іх убачыць, не ведаю, што казаць, як раслуцьваючы. Сорамна, быццам у чым правіліся і мяне ў гэты іштэмесечны са школы.

Я разумею, што малады спецыялістаў трэба ўладкоўваць, але рабіць гэта трэба так, каб не кривдзіць тых, хто заслужыў права хоць на добрыя словы.

Нікому не пажадаю таго, што перажываю я. Крыўда, балюча, цяжка!

Ларыса Міхайлаўна ЖАВЫКА.

былая настаўніца Казіміраўскай нікопаль сярэдняй школы Гродзенскага раёна (працавала настаўніцай пачатковых класаў).

АТЫ-БАТЫ, ІДУЦЬ АСПІРАНТЫ Ў САЛДАТЫ

У былым Савецкім Саюзе беларуская навука па праву лічылася адной з самых перадавых, а Мінск — прызнаным навуковым цэнтрам. На жаль, зараз гэта далёка не так. Прычыны шмат. Спінюся толькі на адной — кадравай. Вучоны люд старее, гэта натуральна, але на змену яму не ідзе моладзь, дзі і сталы вучоныя пацяненьку ад ішчавалі іх у бібліяке, так і далёкае замежжа, а многія маладыя кандыдаты навуц ідуць у камерцыйныя структуры, дзе зарабляюць намогата больш, чым у навуцы.

У Беларусі ў 1991 годзе было паспяхова абаронена 185 доктарскіх дысертацый, праз год гэтая лічба знізілася да 160, а ў 1993 годзе склала 110. Ну, а сёлета знізіцца за аднаго ніжэй ста. Ана-лізаваная харвіна і па колькасці кандыдатаў: адпаведна 740, 600 і 500. У 1994 годзе абароненых кандыдатаў дысертацый будзе яшчэ менш. Да таго ж, сярэдні ўзрост беларускага доктара навуц пера-высці 55 гадоў, а кандыдаты навуц — 45. У працэнтных адносінах больш як 80 працэнтаў доктараў навуц а'ўдэляюцца людзьмі пенсійнага і перадпенсійнага ўзросту.

Прыток жа маладых людзей у навуку, якая аплочваецца далёка не так заахвочвае, жо, мае ўстойліваю тенденцыю да панамнішэння. Восі лічы. У 1991 годзе ў вышэйшых навуцальных ўстановах Бе-ларусі было прынята больш як 30 тысяч студэнтаў, а ў 1994 годзе на 10 тысяч менш. Што датычыцца аспірантураў, то жадаючых вучыцца таксама становіцца ўсё менш і менш, і цпер конкурсы ў аспірантуру практычна няма. Такім чынам, улічваючы моладзі ў навуку не адбываецца, і хутка мы пачнем пажыняць плод такой кадравай палітыкі. А калі ўлічыць, што фінансаванне самых наву-ковых даследаванняў, асабліва фундаментальных, далёка ад па-трабаванняў сённяшняга дня, то перспектывы развіцця нацыяналь-най навуцы не радасныя.

Адным са спосабаў прытоку моладзі ў вучобу праз сістэму аспірантураў і бачу ў адтэрміноўных будучых аспірантаў аюнай формы навування ад службы ў арміі. Такую адтэрміноўку маюць студэнты стацыянара. Павіныя бы мець і тыя студэнты, якія паводле развіцця вучоных раз ВДУ будучы рэкамандаваны ў аспірантуру. Такіх будзе не вельмі многа, але ж гэта будучы нацыянальнай навуцы, і ім павіны быць зроблены выключэнні. Пасля паспяховага зааказання аспірантураў і абароны дысертацыі свой грамадзянскі абавязак малады вучоны змогуць аддаць Радзіне не як простыя салдаты (і і зарав іныя куды даваць, у арміі), а як спецыялісты высокага класа. Пасля традыцыйнай "вучэбкі" і можна выкрас-тоўваць як вясных юрыстаў, эканамістаў, механікаў, будаўнікоў, хімікаў і г.д. Хіба нашай сённяшняй арміі не патрэбны адукаваныя людзі? А год такой службы можна разглядаць як варыянт адтэр-мінаўнага службы ў арміі. У прыпадцы, можна і наогул вызваліць ад службы ў арміі тых аспірантаў, якіх змогуць, каб час вучобы ў аспірантуру паспяхова абараніць дысертацыю. Думка, што гэта далёка не лёгкае праца. Да таго ж, у выніку ад гэтай выйграе навука, а значыць і Рэспубліка таксама.

Можна разгледзець і іншыя варыянты. Галоўнае, каб моладзь не страціла жадання ўдасканалівацца ў навуцы. Армія ж, дзе сёрод 18 — 19-гадовых маладых прапавіцель будзе некалькі старшаго-дак з вышэйшай адукацыяй на працягу года службы, на вельмі працяглае час адб'е ахвоту ў многіх працягваць удасканалівацца ў навуцы. У ўскі размовы пра тое, што ў нашай арміі ідзе барацьба з дэадушчымі, тут проста не да месца.

І ў заключэнне. Калі нельга аспірантам зрабіць адтэрміноўку ад службы ў войску, то такую адтэрміноўку трэба адміністрацыі ўсім без выключэння студэнтам стацыянара. У арміі павіны служыць людзі аднаго ўзросту, каб не было падзелу на "белых" і "чорных". Але гэта тэма ўжо іншай размовы.

Альберт БАГДАСАРАЎ, прафесар.

Зноў пра "ліпу"

Прынята лічыць, што зрабіўшы навуковымі ці публіцыстычнымі заклучэння, суаўтары даследчых выхадзіць у бісперэччых, правер-ных фактаў. Інакш гэта ставіць пад сумненне іштэмесечныя выва-ды. У "Настаўніцкай газеце" (№ 77 ад 24 верасня 1994 года) аўтыпаваны артыкула доктара педагогічных навук У. Ф. Валд-зко "Зноў "ліпу", зыходны пункт якой сфармуляваны так: у Пінску "тарана абавязаве стаіць трыва там, дзе заслужана шэф-да дэюта.

Нягата падобнага на самай справе не было і няма. Маю права патрабавань у наважаната вучонага канкротных доказаў: дзе, калі і якім чынам аддзел адукацыі абавязаве стаіць трыва.

Калі і дзгны навуковыя вывады шаноўных вучоных — педагогаў заснаваны на падобных "фактах", то прыходзіцца толькі паішкада-ваць нашу шматлікую адукацыю.

А. КАНЕЎСКІ,

загадчык аддзела адукацыі Пінскага гарвыканкома.

Васіль ПРАТАСЕНЯ, памочнік рэктара БДУ.

ПАДЗЯЛЮСЯ З ВАМІ

НА ШТУРМ ІДУЦЬ
УСЕ,АБО БЕЗ ЧАГО НЕМАГЧЫМА
ПЕДАГАГІЧНАЕ МАЙСТЭРСТВА

Калектыв настаўнікаў і вучняў школы №14 Гомеля на працягу трох год працуе над тэмай "Удасканаленне навукальнага працэсу ў школе на аснове дыягностыкі".

Першым крокам у даследаванні на 1991-92 навучальны год была тэма "Рэалізацыя ідэй дэмакратызма праз педагогічнае супрацоўніцтва і педагогічную дыягностыку". Другім (на працягу таго ж года) — тэма "Павышэнне якасці навукальна-вучаўчага працэсу шляхам укаранення ў практыку актыўных форм урока, удасканаленне сістэмы навукальна-вучаўчага працэсу ў школе".

На працягу наступнага года даследаванне вядзецца па тэме "Дыягностыка ступені сфарміраванасці ў вучняў інтэлектуальных уменняў на ўмовах стагнацыі іх разумовай самастойнасці".

Сістэматычна праводзіліся і створэнне сітуацыі самаацэнкі ў падвучальніках на аснове параўнальных якасных паказчыкаў у рабоце настаўнікаў.

У мінус навукальна-вучаўчага працэсу ў школе — тэма "Сыстэма вучэбна-метадычнай працы ў школе".

Такую работу ў школе праводзіла кафедра педагогікі і псіхалогіі абласнога інстытута ўдасканалення настаўнікаў пад кіраўніцтвам доктара педагогічных навук, прафесара М.В.Кухаравы і кандыдата педагогічных навук В.С.Рашчыцы.

У фарміраванні настаўніцка-даследчыцкай, які сведчыць назва пашырае вопыт, якія ролі адтрымалі навукова-практычныя метады, якія арыентаваны педагогаў на дыягностыку пазнавальных інтэрэсаў і разумовай самастойнасці вучняў.

Як жа вызначыцца сфарміраванасці педагога-настаўніка? Натуральна, па паказчыках паспяхоўнасці дзейнасці вучняў. Прыкладнае якаснае крытэрыі мы вызначаем пярэамажымасцю, якія дасягнуты ў час правядзення лекцый і практычных заняткаў.

Да такіх крытэрыяў адносяцца наступныя:

1. Колыска вучня, навука вучыцца на ўзроўні "добра" і "выдатна" (у параўнанні са сярэднім класам).
2. Удзел вучня ў алімпіадах, конкурсах.
3. Колыска вучня, якія вучыцца ў меры сваіх магчымасцей.
4. Дынаміка паспяхоўнасці вучняў па гадавых перыядах.

Колыска вучня, якія вучыцца ў меры сваіх магчымасцей — настаўніцкая беларуская мова і літаратура, В.Л.Шубіна — фізіка і хімія.

Пры падвядзенні вынікаў за апошнія два гады, аказалася, што вучні эксперыментальных класаў авалодалі адпаведнымі ўменнямі, якія ж вызначаюцца вышэйшымі (чым іх ровеснікі) інтэрэсамі да вучбы і больш трымавалі веды.

Штогод у чатырнаццатой школе павышэнне якасці выдатна, медалістаў. Восем гадоў пашырае вопыт, які сведчыць назва пашырае вопыт, якія ролі адтрымалі навукова-практычныя метады, якія арыентаваны педагогаў на дыягностыку пазнавальных інтэрэсаў і разумовай самастойнасці вучняў.

Тройчы на працягу года з настаўнікамі праводзіцца тэарэтычныя заняткі, на якіх дасяда арыентацыя на значныя праблемы педагогічнага аналізу як асноў педагогічнай творчасці, а затым — і практычнай (адкрытыя ўрокі з наступным павышэннем якасці).

Мы пераканаліся, што без уліку ўсіх фактараў фарміравання пазнавальных інтэрэсаў настаўніка вельмі цяжка дабіцца паспеху ў сваёй працы.

Вялікую дапамогу ў правядзенні аналізу ўрокаў аказвае пераходна прафесар Кухарав, які пазнае сабытасці ўсё таго аналізу і тым самым аблічае арыентацыю настаўніка.

У сітуацыі, калі настаўнік авалодалі ўсімі метады аналізу сваёй дзейнасці, які пераходзіць да практычных заняткаў метады "магавога штурму", які аўтуляе актыўнасцю фактараў педагогічнай творчасці. Да магавога штурму рыхтуюцца кожны настаўнік, які і канчае метадычнае аб'яднанне.

Прычынамі да гэтых заняткаў, які правіла, вызначаюцца тры групы пытанняў, звязаных з вылучэннем індывідуальнасці настаўніка, яго рэфлексіяй, а псіхалагічным крытэрыям урока.

Кожная група выздзяе сяго спісера, які потым і падводзіць вынікі.

У працэсе паміж тэарэтычным і практычным заняткам праходзіць анкетаванне вучняў, настаўнікаў, што дае магчымасць вызначыць напрамкі ў працы.

У выніку адпрацаванай сістэмы работы ў выніках сапраўдны майстры сваёй справы. Гэта М.Г.Акуліч, С.А.Гулявіч, В.М.Вініцава — настаўнікі пачат-

ковых класаў, Г.Г.Шыманова — настаўніца беларускай мовы і літаратуры, В.Л.Шубіна — фізіка і хімія.

Пры падвядзенні вынікаў за апошнія два гады, аказалася, што вучні эксперыментальных класаў авалодалі адпаведнымі ўменнямі, якія ж вызначаюцца вышэйшымі (чым іх ровеснікі) інтэрэсамі да вучбы і больш трымавалі веды.

Штогод у чатырнаццатой школе павышэнне якасці выдатна, медалістаў. Восем гадоў пашырае вопыт, які сведчыць назва пашырае вопыт, якія ролі адтрымалі навукова-практычныя метады, якія арыентаваны педагогаў на дыягностыку пазнавальных інтэрэсаў і разумовай самастойнасці вучняў.

Тройчы на працягу года з настаўнікамі праводзіцца тэарэтычныя заняткі, на якіх дасяда арыентацыя на значныя праблемы педагогічнага аналізу як асноў педагогічнай творчасці, а затым — і практычнай (адкрытыя ўрокі з наступным павышэннем якасці).

Мы пераканаліся, што без уліку ўсіх фактараў фарміравання пазнавальных інтэрэсаў настаўніка вельмі цяжка дабіцца паспеху ў сваёй працы.

Вялікую дапамогу ў правядзенні аналізу ўрокаў аказвае пераходна прафесар Кухарав, які пазнае сабытасці ўсё таго аналізу і тым самым аблічае арыентацыю настаўніка.

У сітуацыі, калі настаўнік авалодалі ўсімі метады аналізу сваёй дзейнасці, які пераходзіць да практычных заняткаў метады "магавога штурму", які аўтуляе актыўнасцю фактараў педагогічнай творчасці. Да магавога штурму рыхтуюцца кожны настаўнік, які і канчае метадычнае аб'яднанне.

Прычынамі да гэтых заняткаў, які правіла, вызначаюцца тры групы пытанняў, звязаных з вылучэннем індывідуальнасці настаўніка, яго рэфлексіяй, а псіхалагічным крытэрыям урока.

Кожная група выздзяе сяго спісера, які потым і падводзіць вынікі.

У працэсе паміж тэарэтычным і практычным заняткам праходзіць анкетаванне вучняў, настаўнікаў, што дае магчымасць вызначыць напрамкі ў працы.

У выніку адпрацаванай сістэмы работы ў выніках сапраўдны майстры сваёй справы. Гэта М.Г.Акуліч, С.А.Гулявіч, В.М.Вініцава — настаўнікі пачат-

ковых класаў, Г.Г.Шыманова — настаўніца беларускай мовы і літаратуры, В.Л.Шубіна — фізіка і хімія.

Пры падвядзенні вынікаў за апошнія два гады, аказалася, што вучні эксперыментальных класаў авалодалі адпаведнымі ўменнямі, якія ж вызначаюцца вышэйшымі (чым іх ровеснікі) інтэрэсамі да вучбы і больш трымавалі веды.

Штогод у чатырнаццатой школе павышэнне якасці выдатна, медалістаў. Восем гадоў пашырае вопыт, які сведчыць назва пашырае вопыт, якія ролі адтрымалі навукова-практычныя метады, якія арыентаваны педагогаў на дыягностыку пазнавальных інтэрэсаў і разумовай самастойнасці вучняў.

СТРАТЭГІЯ АДУКАЦЫІ

НАВУЧАННЕ ДЭМАКРАТЫІ

ЯНО ПАВІННА ПРАЇЗВАЦЬ ПРАКТЫЧНА УСЕ ВЫКЛАДАЕМЫЯ
У ШКОЛЕ ПРАДМЕТЫ

Як вядома, у ходзе самавіцкай (1994 г.) XVIII сесіі наставінай канферэнцыі супрапейскіх міністраў адукацыі ў якасці асноўнай абмяркоўвалася праблема выкарыстання адукацыі ў акадэміі і ўмацаванні дэмакратычных каштоўнасцей на ўмовах аб'яднання Еўропы.

Пытанне гэтае надзвычай актуальнае для нашай краіны, бо Беларусь наўдана стала на шлях развіцця дэмакратыі, а дэмакратычныя традыцыі не маюць глыбокіх каранёў і традыцыі ў грамадстве (Г.Л. У. Петухов). Шытлізаванні падыход. — Настаўніцкая газета, 28 мая 1994 г.). Да-водзіцца канстатаваць, што каштоўнасці ранейшай афіцыйнай ідэалогіі паступова саступаюць сваё месца дэмакратычным каштоўнасцям. У гэтых умовах нацыянальная сістэма адукацыі не здолела па-куль наладзіць работу па фарміраванні ў вучняў дэмакратычнай культуры. Аднак і адсутнасць навукальна-вучаўчага і педагогічных метады, і неспрыяльнасць педагогічных кадраў, і неспрыяльнасць адпаведных праграм.

Хоць дэфіцыт дэмакратыі ў грамадстве не з'яўляецца вынікам толькі неэфектыўнай дзейнасці сістэмы адукацыі, яго важнейшая роля ў дэмакратызацыі жыцця нязменна.

Перад грамадствам, такім чынам, стаіць адкрытае пытанне: "Як у час вучбы ў школе забяспечыць фарміраванне новага дэмакратычнага менталітэту асобы, навукаў жыцця ў палітычным дэмакратычным грамадстве".

Каб паспрабаваць адказаць на яго, на наш погляд, будзе карысна звярнуцца да азнаёмых фактараў навукальна-вучаўчага працэсу ў школе.

І тут неабходна адзначыць, што крах талітарызму ў краінах Усходняй Еўропы, бітм з апазіцыяй у Паўднёвай Афрыцы, барацьба за свабодны выбар у ізраілі краінах Лацінскай, Цэнтральнай Амерыцы і Азіі, дзе дыктатура ў неадзінадушным была мораль жорстка, і, вядома ж, драматычны распад Саюза Савяцкага — усё гэта падзеі, якія аб'ядналі ўсе людзей і натуральна імкнуліся народаў да волі і палітычнай свабоды.

Па меры таго, як новыя дэмакратычныя грамадствы спрымаюць ачышчальны палітычны, эканамічны і сацыяльны пераўладкаванне сваіх краін, пашырэнне свабоды і свабоды свабоды грамадзян, забяспечэнне іх абарону, становіцца нязменна, што спосаб гэтых пачыненняў у будучым залежыць ад таго, наколькі кутка і глыбока прынятыя і інстытуты дэмакратыі ў краінах у сэрцы і розумам грамадзян. Ідэалы, якія ўзніклі ў народзе на барацьбу супраць прыгнёта, зможу ажаніцца і вытрымаць выпрабаванне часам толькі ў тым выпадку, калі людзі пазнаюць і ацэньваюць сэнс дэмакратыі, калі яны асвежаны, што значыць жыць у свабодным грамадстве і якія неабходны змены ў грамадскіх інстытутах і паводзінах людзей, каб такое грамадства здолела існаваць і забяспечыць сваё працітанне. Людзі павінны выпрацаваць у сабе такія звычкі, устаноўкі і каштоўнасці, без якіх неможна сама існаванне дэмакратыі, а таксама

развіцця ў сабе жаданне ўмацаваць і ўдасканаліць яе. Усе разумеючы, што калі кожнае пакаленне асвежана каштоўнасцямі і сэнс дэмакратыі, гэтай форме кіравання будучы забяспечаны поспех і стабільнасць.

Гэта дэмакратыя, што гэта лепшая сістэма кіравання з усіх, якія ўжо выпрабаваны на практыцы — і, магчыма, самая складаная з пункту гледжання яе рэальнага функцыянавання.

Вопыт краін Цэнтральнай і Усходняй Еўропы, Прыбалтыкі, Расіі гаворыць аб тым, што вучы ў краінах маладой дэмакратыі, якія раней наведвалі школы, дэмакратычным ідэям не было месца, могуць асвежыцца і ацэньваюць дэмакратыю толькі пры ўмове, што адукацыйная сістэма будзе кутка і глыбока перабудавана. Аднак там, дзе настаўнікі і дырэктары школ самі ніколі не жылі пры дэмакратыі, і, больш таго, ніколі не мелі нават дазволу асвежыцца яе, там, дзе падручнікі і іншыя навукальныя матэрыялы былі накіраваны на падвядзенне і дыскрэдытацыю дэмакратычных ідэй, у такіх умовах ачышчэнне падобнай перабудовы — задачка надзвычай складаная.

Таму ідэалогія, што тых, хто хоча стварыць сістэму адукацыі, акая б навука дэмакратыі, наперадзе часае найскладанейшая работа. На ішчасце, не трэба пачынаць усё з нуля. Навучэнне дэмакратыі пастахова ажыццяўляецца ў многіх краінах. І мы правінем завай ўмове некалькіх прыкладаў, якія з поспехам можна адаптаваць і выкарыстаць прымяненне да спецыфічных сацыяльна-эканамічных і палітыка-культурных умоў Беларусі.

Любая спроба вучыць дэмакратыі павінна пачынацца з дакладнага і выразнага ўвядзення аб тым, што менавіта трэба ачышчальна і вучыцца. Значыць, пры прапозіцыі адукацыйных праграм і навукальна-педагагічных метады, неабходна мець добрае веданне і разуменне дэмакратыі. Хоць само слова "дэмакратыі" сёння ў вялікай морзе, на жаль, хто часта нячыта, разлінае разуменне і няправільна ацэньвае. Найноўшая гісторыя прадаставіла ў наш разрадажэнне мноства прыкладаў, калі талітарныя і мільярды рожымым называлі сёбе "дэмакратычным рэспублікам". Пры гэтым іх канстытуцыі, якія на словах ачышчальна аб правах і свабоды, у рэальнасці былі фікцыяй. Акрамя таго, у краінах, якія пазбаўляюцца талітарызму, дэ прычыненне было нормальна жыцця на працягу дзесяцігоддзяў, існуе тэндэнцыя спрыянаць падходу да дэмакратыі, разгледзім яе толькі як гарантыю асабістай свабоды і нават лічэнілі на яе, а не як складанае ўзаемадзеянне ідэй, інстытутаў, абавязкаў, правоў і ўмяскаў. Такім чынам, пачынаючы навукальна дэмакратыі, трэба дакладна ўвядзіць, што дэмакратыя — гэта сістэма самакіравання, пры якой усе грамадзяне роўныя, а палітычным рашэнням прымаюцца большасцю, аднак, аўтуляе з улікам і абаронай правоў меншасці. У сваіх найбольш "чыстых" формах дэмакратыя прадстаўляе грамадствам магчымасць прамота ўдзелу ў працэсе прыняцця рашэнняў. Гэта называецца прамота дэмакратыі. Аднак, улічваючы рэальнасці і складанасць сучасных грамадстваў, звычайна да грамадзян больш практычна выбіраць сваіх прадстаўнікоў, якія ажыццяўляюць кіраванне і прымаюць рашэнні ад іх імя.

Аснова прадстаўнічай дэмакратыі — гэта ролітарныя, свабодныя, сумленныя і спаробныя выбары, у якіх кожны выбіраецца падсправаздачы народу ўдз. Другі важны паступат заключачы ў тым, што на ўмовах дэмакратыі ўрад існуе для таго, каб служыць народу, а не наадварот. Паколькі дэмакратычным ўрадам атрымлівае сваю ўладу ад тых, кім ён кіруе, народ, стравішы давер да ўрада, мае магчымасць змяніць яго мірным шляхам. Пры гэтым можна не апаасаца атрымаць кутка ў лоб.

Хоць выбарчая сістэма, пры якой пераможным лічыцца той кандыдат, які атрымаў большасць галасоў, гэта значыць асноўным прынцыпам дэмакратыі, прасты мажарытарызм мае пэўныя недахопы. Таму ён звычайна функцыянуе ў рамках канстытуцыі, акая абмяжоўвае ўладу ўрада і забяспечвае індывідуальныя правы асобы і правы меншасці. У такіх канстытуцыях дэмакратычных сістэмаў усе грамадзяне ўжо валодаюць асноўнымі правамі, а правы меншасці не залежыць ад добрай волі большасці.

Такія правы гарантыю пры дапамо-ве механізмаў, якія надзвычай цяжка змяніць. У Злучаных Штатах, напрыклад, у якасці неад'емных правоў усіх грамадзян канстытуцыя абавязвае свабоду слова, вераванніа, сходу, а таксама права на справядлівы суд. Федэральны ўрад і ўрады штатаў не могуць прымаць законы, якія ігнаруюць або падвядуць гэтыя правы.

Наступнай ключовай характарыстыкай дэмакратычнага кіравання, аб якой абавязкова павінна памятаць выкладчык, з'яўляецца сістэма "стрымак і процівагаў", акая не дапускае, каб у якасці-небудзь органа кіравання, палітычнага інстытута, групы людзей або асобнай персаны аказалася празмерна ўлада. Важным, у прыватнасці, з'яўляецца наўнясць незалежнасці судовай сістэмы, акая не дазваляе выкарыстаць і заканадаўча ўладзе выхадзіць за рамкі сваіх паўнамоцтваў. У Злучаных Штатах выкарыстаў ўлада і Кангрэс функцыянуючы асобна, кантралюючы і ўраўнаважваючы адні аднаго. Такім чынам, і чалавек, і асобная галіна ўлады, не можа скаанцэнтравіць у сваіх руках толькі ўладу, каб уваруць патроу правам грамадзян або парушаць гэтыя правы.

Аднак, калі дэмакратыя можа не спрадзяваць а-за прамернай ўладзе ў руках урада, роўным чынам яна можа даць абой, калі ўлада недастаткова ўладзі. Дэмакратыя прамае — гэта ўлада для забяспечэння справядлівасці, але не замяняе абяздэнацыі або анархіі. Такім чынам, для забяспечэння поспеху дэмакратычнага кіравання неабходна кіраўніцтва, а грамадзяне павінны прытрымлівацца рашэнняў, прынятых абаронімі імі кіраўнікамі, і выканаць законы грамадства (пры ўмове, што гэтыя законы не парушаюць асноўных правоў).

Сяргей ШАЎРУК,
кандыдат гістарычных навук, дацэнт,
дырэктар Цэнтра паравінальных
адукацыі Нацыянальнага інстытута
адукацыі.

(Заканчэнне будзе)

3 А апошнія гады ўзрастае цікавасць жыхароў Беларусі да гісторыі сваёй краіны, да ўжо вядомых гістарычных фактаў, і, асабліва, да якіх невядомых фактаў і падзеяў. Гэта і аразумела, бо перад грамадствам Рэспублікі Беларусь стаіць сапраўды грандыёзныя задачы: пабудаванне дэмакратычнага, незалежнага, суверэннага дзяржавы.

Цікавасць да сваёй гісторыі, выкліканая таксама крызісам як гістарычнай, так і нацыянальнай самасвядомасці. А што гэта так, сведчыць вынікі даследаванняў, праведзенага на ў Гродзенскім дзяржаўным універсітэце.

Большасць апытаных пятага курса (86,7%) лічыць, што добра ведае гісторыю Беларусі. Што датычыцца першага курса, то 56,8% сцвярджаюць, што ведаюць яе добра, а 39,2% — што слаба. Большасць выкладчыкаў (75% (6 чалавек) таксама адказалі, што добра ведаюць гісторыю Беларусі.

Добрыя веды гісторыі Беларусі меля ўвучыць без добрых ведаў гісторыі свайго краю, рэгіёна, вобласці. Таму студэнты-гісторыкі Гродзенскага ўніверсітэта павінны добра ведаць гісторыю Гродзенскай губерні. У сваю чаргу, немагчыма вучыцца і добра ведаць гісторыю Гродзенскай вобласці без ведаў гісторыі Літвы і Польшчы. Большасць студэнтаў першага курса адказалі, што слаба ведаюць я гісторыю Літвы, так і гісторыю Польшчы. Большасць рэспандэнтаў у пятага курса сцвярджаюць, што добра ведаюць гісторыю Польшчы і ўсё, не ведаюць гісторыю Літвы, або ведаюць яе слаба. Пераважна большасць выкладчыкаў адказала так, як і студэнты пятага курса: добра ведаюць гісторыю Польшчы 87,5% і слаба (50%) — гісторыю Літвы, а 50% выкладчыкаў лічыць, што добра ведаюць гісторыю Літвы.

Гісторыю Расіі пераважна большасць студэнтаў (90,2% — першы курс, 91,1% — пята курс) і выкладчыкаў (87,5%) ведаюць добра.

Такім чынам, згодна з адказамі рэспандэнтаў, гісторыю Расіі студэнты-гісторыкі ведаюць лепш, чым гісторыю Вялікага Княства Літоўскага.

Завалася б, студэнты-гісторыкі павінны сціна цікавіцца тым, пра што менш ведаюць. Гэта азначыць, гісторыю сусвету: Літвы і Польшчы, а ў старажытнасці — гісторыю адзінага народа Вялікага Княства Літоўскага і літвінаў. Але ж адказы іншыя. Толькі большасць студэнтаў першага курса аднолькава цікавіцца як гісторыю Расіі, так і гісторыю Беларусі. Студэнты пятага курса ў асноўным цікавіцца гісторыяй Расіі (46,7%), Англіі (40%), Беларусі (37,8%), Польшчы (31,1%). Выкладчыкі таксама цікавіцца гісторыяй Расіі (37,5% — 3 чал.), Германіі (37,5%), ШІІА (37,5%). Цікаваці да гісторыі Літвы ў адказах няма.

Большасць рэспандэнтаў як першага, так і пятага курсаў лічыць, што і Люблінская і Кроўская вуні мелі станоўчы ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі. А гэта — дадатковае сведчанне таго, як многа агульнага ў гісторыі сёняшніх трох незалежных краін: Беларусі, Літвы, Польшчы.

Гісторыя Беларусі ў адлюстраванні савецкіх гісторыкаў запавіна міфам і легендамі. Адна з такіх міфаў — міф пра прыкрасовае акалічванне беларускага народа пасля Люблінскай і Берасцейскай уні. Менавіта таму, на нашу думку, многія рэспандэнт далі негатыўную ацэнку каталізму, глабальна вераванніа ў Вялікім Княстве Літоўскім. 47%, перакурскіх лічыць, што каталізм аказваў добры ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі, 35,3% — што блга. Адамы пятага курса: 57,8% — добры ўплыў, 24,4% — блга. Большасць жа выкладчыкаў (62,5%) далі негатыўную ацэнку каталізму. Для Гродзенскай вобласці, дзе жыве многа каталікоў, такія вынікі даследаванняў некалькі нечаканыя. Хаця ў апытанні прынялі ўдзел усяго 15,7% каталікоў першага курса і 24,4% пятага.

Большасць апытаных пятага курса (68,9%) лічыць, што падзел Рэчы Паспалітай мелі негатыўны ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі і ў той жа час 71,1% рэспандэнтаў гэтага ж курса сцвярджаюць, што каталізм аказваў добры ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі. А гэта — дадатковае сведчанне таго, як многа агульнага ў гісторыі сёняшніх трох незалежных краін: Беларусі, Літвы, Польшчы.

Большасць рэспандэнтаў як першага, так і пятага курсаў лічыць, што і Люблінская і Кроўская вуні мелі станоўчы ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі. А гэта — дадатковае сведчанне таго, як многа агульнага ў гісторыі сёняшніх трох незалежных краін: Беларусі, Літвы, Польшчы.

Большасць рэспандэнтаў як першага, так і пятага курсаў лічыць, што і Люблінская і Кроўская вуні мелі станоўчы ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі. А гэта — дадатковае сведчанне таго, як многа агульнага ў гісторыі сёняшніх трох незалежных краін: Беларусі, Літвы, Польшчы.

Большасць рэспандэнтаў як першага, так і пятага курсаў лічыць, што і Люблінская і Кроўская вуні мелі станоўчы ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі. А гэта — дадатковае сведчанне таго, як многа агульнага ў гісторыі сёняшніх трох незалежных краін: Беларусі, Літвы, Польшчы.

Большасць рэспандэнтаў як першага, так і пятага курсаў лічыць, што і Люблінская і Кроўская вуні мелі станоўчы ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі. А гэта — дадатковае сведчанне таго, як многа агульнага ў гісторыі сёняшніх трох незалежных краін: Беларусі, Літвы, Польшчы.

Большасць рэспандэнтаў як першага, так і пятага курсаў лічыць, што і Люблінская і Кроўская вуні мелі станоўчы ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі. А гэта — дадатковае сведчанне таго, як многа агульнага ў гісторыі сёняшніх трох незалежных краін: Беларусі, Літвы, Польшчы.

Большасць рэспандэнтаў як першага, так і пятага курсаў лічыць, што і Люблінская і Кроўская вуні мелі станоўчы ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі. А гэта — дадатковае сведчанне таго, як многа агульнага ў гісторыі сёняшніх трох незалежных краін: Беларусі, Літвы, Польшчы.

Большасць рэспандэнтаў як першага, так і пятага курсаў лічыць, што і Люблінская і Кроўская вуні мелі станоўчы ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі. А гэта — дадатковае сведчанне таго, як многа агульнага ў гісторыі сёняшніх трох незалежных краін: Беларусі, Літвы, Польшчы.

Большасць рэспандэнтаў як першага, так і пятага курсаў лічыць, што і Люблінская і Кроўская вуні мелі станоўчы ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі. А гэта — дадатковае сведчанне таго, як многа агульнага ў гісторыі сёняшніх трох незалежных краін: Беларусі, Літвы, Польшчы.

Большасць рэспандэнтаў як першага, так і пятага курсаў лічыць, што і Люблінская і Кроўская вуні мелі станоўчы ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі. А гэта — дадатковае сведчанне таго, як многа агульнага ў гісторыі сёняшніх трох незалежных краін: Беларусі, Літвы, Польшчы.

Большасць рэспандэнтаў як першага, так і пятага курсаў лічыць, што і Люблінская і Кроўская вуні мелі станоўчы ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі. А гэта — дадатковае сведчанне таго, як многа агульнага ў гісторыі сёняшніх трох незалежных краін: Беларусі, Літвы, Польшчы.

Большасць рэспандэнтаў як першага, так і пятага курсаў лічыць, што і Люблінская і Кроўская вуні мелі станоўчы ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі. А гэта — дадатковае сведчанне таго, як многа агульнага ў гісторыі сёняшніх трох незалежных краін: Беларусі, Літвы, Польшчы.

Большасць рэспандэнтаў як першага, так і пятага курсаў лічыць, што і Люблінская і Кроўская вуні мелі станоўчы ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі. А гэта — дадатковае сведчанне таго, як многа агульнага ў гісторыі сёняшніх трох незалежных краін: Беларусі, Літвы, Польшчы.

Большасць рэспандэнтаў як першага, так і пятага курсаў лічыць, што і Люблінская і Кроўская вуні мелі станоўчы ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі. А гэта — дадатковае сведчанне таго, як многа агульнага ў гісторыі сёняшніх трох незалежных краін: Беларусі, Літвы, Польшчы.

Большасць рэспандэнтаў як першага, так і пятага курсаў лічыць, што і Люблінская і Кроўская вуні мелі станоўчы ўплыў на развіццё гісторыі Беларусі. А гэта — дадатковае сведчанне таго, як многа агульнага ў гісторыі сёняшніх трох незалежных краін: Беларусі, Літвы, Польшчы.

Большас

УДАКЛАДНЯЕМ

“У БЯЗВАЖКІМ СТАНЕ”

Так называецца артыкул настаўніка матэматыкі школы №3 Глыбокага І.С.Храпаўіцкага, змешчаны ў “НГ” за 28 верасня 1994 года. На жаль, па тэхнічных прычынах у артыкуле дасягнуты памылкі друку. У першай калонцы ў перадапошнім абзацы трэба чытаць: $a^2 + b^2 = c^2$, у другім абзацы другой калонкі: разніца раўняння $\frac{1}{x} = \frac{1}{y} + \frac{1}{z}$ у цэлых ліках x, y, z . У другім радку трэцяга абзаца знізу чытайце так: $m^2 + n^2 = k^2$.

ПРАЦЯГ ТЭМЫ

Каму мўлка ў атмасферы беларускасці

6 верасня, калі рэктар Віцебскага педагагічнага інстытута яшчэ знаходзіўся ў адпачынку, у інстытутскім вестыбюлі на сцэне з’явіўся аркестр палеры, на якім камп’ютарным спосабам і па-руску было надрукавана “Обращение инициативной группы” наступнага зместу. “Мы, преподаватели Витебского педагогического института, поддерживая намерения Президента Республики начать оздоровление социальной обстановки, требуем... и предлагаем: 1. Считать одним из главных критериев в оценке работы администрации и профессорско-преподавательского состава их нравственность...” Шэраг далейшых пунктаў датычыў звужэння паўнамоцтваў адміністрацыі, асабліва рэктара.

Што ж, нічога крамольнага ў гэтым няма. Апошнім часам Міністэрства адукацыі зацвердзіла Прыкладнае палажэнне аб вышэйшай школе. А інстытут распрацаваў свой Статут. Восем група грамадзян і вырашыла дапамагчы. Статут ВІУ, вядома ж, не павінен супярэчыць акадэмічнаму крыніцу.

Але якраз пункт 12 аглядаючы “Обращение...”, які патрабуе “Вести преподавание и издание учебно-методической литературы на тех языках, которые обеспечивали бы наивысшее качество образования. Язык преподавания выбирается студентами и преподавателями”, супярэчыць артыкулу 25 Закону аб Мовах і Закону аб адукацыі ў Беларусі.

На практыцы гэта рэалізуецца так: я, выкладчык сталата веку і сярэдняга ўзросту, ніякай іншай, акрамя рускай, мовы не ведаю і ведаць не хачу, бо і так з навуковай ступенню, прыходжу да студэнтаў і абшчаю: “Этот курс читаю я. Дисциплина тяжёлая, требует величайшего напряжения. В конце курса — экзамен, который мне обычно сдадут не с первого раза. На каком языке будем работать?” Можна не баяцца: ніхто не скажа “на беларускай”. А таму як я паведамлю гэта па-руску і ўсім вядома, што гэтак пачынае для сабе я ўжо вырашыў, то каму заважае мне лініі клопат?

Дарчы, завадатары “инициативной группы” — нашы даўнія знаёмыя. Сярод іх прафесары (кандыдаты навук) М. П. Валянцін і Е. В. Сямёнаў, дацэнт А. А. Макееў, старшы выкладчыкі І. Н. Пятану. Менавіта гэтыя таварышныя носьбіта з ідэй рускамоўнага ўніверсітэта за дзяржаўны кошт, “чтобы наши выпускники были конкурентоспособны на российском рынке труда” (гл. “НГ” за 16.02.94). Яны ж хацелі па факультэтах ды кафедрах, абіраючы подпісы на наданне рускай мовы статусу другой дзяржаўнай на Беларусі. Яны ж падпісалі і ліст да прэзідэнта Рэспублікі, дзе нас, беларусаў, называлі “интересным народом”.

Віцебскі педагагічны наставоўка робіцца сапраўды нацыянальнай установай. На факультэтах і кафедрах інфармацыйнай матэматыкі — беларускамоўныя. На другім паверсе, дзе прымяняю, навукавая і адукацыйная частка — дасканалая выкарыстання Герб і Сцяг Беларусі; побач — карта краіны. Адрэджана ў ВІУ ажыццяўляецца імят у чым дасягнуты не рэктару Віктару Ніканавічу Вінаградзку. Гэта паводле яго загада з 1 студзеня 1993 года ратэрынт прывае да друку толькі беларускамоўныя метадычныя распрацоўкі. І выкладчыкі ставяцца да гэтага з разуменнем. Ён падрыхтаваў багата дапаможнікаў па педагогіцы (М. С. Рыбнік, Ф. І. Шкарэда), псіхалогіі (Г. В. Сірата), фізіцы (Ф. П. Корышук, М. П. Шыт), матэматыцы (К. А. Апанасюк, З. К. Леўчук, У. В. Усцішніка, І. Э. Дзявольскага), хіміі (В. С. Аранская, У. К. Слабін, С. М. Калядзінская), біялогіі (Т. М. Царонка, В. П. Мартыненка, Я. Л. Фадотаў), гісторыі (В. У. Акуненіч, С. А. Маторай), выхавальным мастацтвам (Р. С. Фядыкоў, Л. М. Каваленка), медыцынскай (А. Ф. Хлопцаў, І. Д. Барысенка, Т. П. Карнавушкіна). А вось жа акадэмічнай вышэй таварышам за гэты час не падрыхтаваў ніводнай метадычнай ні па астраноміі, ні па тэарэтычнай фізіцы, не кажучы ўжо пра спецыяльны. Але і без іх фактычна створана “крытычная маса” распрацовак, якія забяспечваюць беларускамоўнае выкладанне на асноўных курсах. Дарчы, паводле адмысловага загада рэктара, навукавая і адукацыйная года беларускамоўныя.

Такая пазыцыя рэктара не падабляецца тым, які ўвесну гэтага года распаўсюджвалі ў сёлах інстытута выразны камп’ютарным спосабам павіскалі пра Віктара Ніканавіча. Мне здаецца, “оздоровление социальной обстановки” абуудзеца толькі тады, калі выкладчыкі, якім мўлка ў беларускай атмасферы, перастануць выпрабавваць цярпенне кіраўніцтва інстытута. Яно ж не баскоіцца.

Славамір АДАМОВІЧ.

АДУКАЦЫЯ І РЫНАК

ШТО ЗНАЧЫЦЬ ВУЧЫЦЬ ЭКАНОМІЦЫ

Эканамічная і дэлавава паслўнасць большасці насельніцтва нашай краіны глумачыцца ў значнай меры адсутнасцю элементарнай падрыхтоўкі. Таму ўвядзенне ў школы эканамічнага навування не толькі важна, але і жыццёва неабходна.

Можна выдзеліць тры асноўныя накірункі, па якіх павіна ажыццяўляцца такое навуванне.

Па-першае, эканамічныя веды павіны прасуціцца ў школьнай адукацыі ў выглядзе спецыяльнага прадмета і выкладацца ў рамках спецыяльнай праграмы, як гэта робіцца ва ўсіх развітых краінах. Думамся, што іх мэтазгодна ўвесці ў абавязковую праграму ўжо з пачатковых класаў.

Па-другое, вучучы эканоміцы — значыць прывіваць адпаведнае мысленне, вучучы алгарытмам найбольш рацыянальных дзеянняў. Таму неабходна, каб эканамічныя веды праскалі розныя школьныя прадметы. Заўважым, што гэта іх даволі моцна “вечалавечы”, дапаможа накіраваць выкладанне на жыццёвыя, а не на абстрактныя, як зараз, пэтрыбы і інтарэсы. Скіраваны на задавальненне патрэб не “наогул навука”, не для “ўсіх часоў і народаў”, а на кожнага канкрэтнага школьніка, акому трэба будзе жыць і прывіваць ва ўмовах рыначнай эканомікі, гэта і будзе прамацыйным гуманізм і прамацыйна, а не абстрактная гуманізм навування.

Тут трэба зазначыць, што развіццё эканамічнага мыслення мёржэ “псіхалагічна” суправаджаецца. Прыдзімаласць звязана з расшырэннем кантактаў, у умовенне прапавіцца з людзьмі. Такую сацыялізацыю вучня і павіна забяспечыць псіхалагічныя заняткі з ім. Пакаль вярта прыводзіць іх хача б у рамках факультатываў. Сюды ўвойдуць заняткі па псіхалогіі і этыцы агульнанацыянальнай дэлавай этыцы, умовні ўзвемінаў з раўнестымі, настаўнікамі, бацькамі, вымушчэнне этыкі сямейных адносін. Апошні цыкл заняткаў мўсціць быць самастойным, які ратэўна завалўіцца на вучня ў якіхсці адным навукальным годзе, а вылучацца ў шэрагу іншых псіхалагічных-этычных

дэсцыплін, што дае падставы чакаць больш выніковага засваення. Трэці накірунак звязаны з пааўчонай работай, перш за ўсё прадстаўленай рознымі формамі ўласна выхавання. Эканамічнае выхаванне — зусім новы, нетрадыцыйны, аднак велімі цікавы яго від, паколькі прывівае карысныя прадпрыемствычныя навыкі. Яму мўсціць спрыяць эканамічныя школыныя музеі, творчыя лабараторыі, адпаведныя гульні і працуючы таварыства, профільныя клубы. Усе гэтыя формы, велімі дзейсныя і выніковыя, дастаткова шырока выкарыстоўваюцца за мяжой.

Звернем асаблівую ўвагу на правядзенне эканамічнага навування праз спецыяльныя гульні. Кожная гульня не толькі забяспечвае вучня новымі ведамі, але і прывівае адпаведныя навыкі ў нестандартнай форме. Таму яны лепш засваёваюцца і замацоўваюцца. У сярэдніх і старэйшых класах мўсціць праводзіцца такія эканамічныя гульні, як “Менеджэр”, “Юны прадпрыемальнік”, “Банкір”, “Бухгалтэр”, “Партрэт бізнесмена”, “Эканамічны турнір”, “Аукцыён”, “Біржа ў школе”.

Увядзенне, што цэнтрам пааўчонай выхавальнай работы павіна стаць стварэнне так званай школьнай акцыянернай кампаніі. Яна заслугоўвае больш падрабязнай размовы. Справа ў тым, што гэта зусім новая з’ява для школ нашай Рэспублікі, але выключна ўдалы і найбольш актыўны спосаб эканамічнага навування і выхавання дзяцей. Школьна акцыянерная кампанія шырока распаўсюджана ва мяжой, перш за ўсё ў ЗША.

Акцыянерная кампанія мае перавагу перад малым прадпрыемствам і іншымі працуючымі аб’ектамі ў школе. У аб’ектах непразбачна прысутнічае элемент уласнаўласніцтва на выніках працы, а вучні ў іх выступаюць, як правія, звычайныя наёмныя работнікі. Якім б высакорнымі лозунгамі тут ні прыкрываліся, дзеці набываюць толькі навыкі больш ці менш выгаднага продажу сваёй работнай сілы, што звязана паднасіцца які набыццё

навыкаў у працы. У акцыянернай жа кампаніі няма нават скрытай эксплуатацыі працы дзяцей, паколькі школьнікі ў ёй адначасова з’яўляюцца ўласнікамі (акцыянерамі), гаспадарамі, менеджэрамі і работнікамі сваёй уласнай справы. Вучні атпачуюць аранду за карыстанне памішкам (школьнымі пакой, класам), самі набываюць і складаюць абсталяванне і сыравіну, для чаго выбіраюць вытворчасць не рэсурсаёмкай, а працэскай прадукцыі (выраб эмблем на майках, пашыва дробнага адзення для цацак, асабліва маркіроўка школьных рэчак, бірулек для ключоў і т.п.). Дзеці самі гандлююць вырабленай імі прадукцыяй, самі вядуць бухгалтэрыя і канцэжмент.

Такім чынам, акцыянерная кампанія ствараецца як эканамічная самастойная і юрыдычна незалежная арганізацыя. Гэта дазваляе дзецям набываць навыкі ў сацыяльным статусе не толькі нёмнага работніка, але і ўласніка, што ва ўмовах сучаснай рыначнай эканомікі велімі неабходна. Яе арганізацыя ў школе вучыцца дзяцей умовна выкарыстоўваць уласны творчы патэнцыял і рэалізаваць у любой справе перш за ўсё на самаго сабе, сваё ўласнае сілы і веды.

У выключэнне некалькі слоў аб так неабходнай для наладжвання ў школе дэтай работы метадычнай дапамоце. У цэперашні час ІПК і перападрыхтоўкі кіруючых работнікаў і спецыялістаў адукацыі выдася серыю метадычных брашураў у дапамогу настаўнікам і класным кіраўнікам пад агульнай назвай “Асновы эканамічных ведаў”. Беларуска фонд дапамогі дзецям і падлеткам таксама падрыхтаваў вылікі метадычны матэрыял па арганізацыі эканамічнага навування школьнікаў. Словам, школа, як і ўсё наша грамадства, уступае ў рынак.

Ніна КУНГУРАВА, доктар сацыялагічных навук, кандыдат эканамічных навук, прафесар ІПК кіруючых работнікаў і спецыялістаў адукацыі.

АЎТАРСКАЯ МЕТОДЫКА

ПРЫКЛАДНАЕ ТЭМАТЫЧНАЕ ПЛАНАВАННЕ ПА МАТЭМАТЫЦЫ — 8: АЛГЕБРА І ГЕАМЕТРЫЯ

Дэцэнт кафедры матэматыкі і метадычнай выкладання матэматыкі Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта Г.М.Салтанам распрацаваны дадацкі комплекс (навукавы дапаможнік, матэматычныя курсы па выбары, дадацкія матэрыялы, метадычныя рэкамендацыі) па матэматыцы для 7—9 класаў базавай школы, які грунтуецца на псіхалагічна-педагагічнай тэорыі развіцця навування.

Публікуем прыкладнае тэматычнае планаванне па курсе “Матэматыка — 8: алгебра і геаметрыя”, пра змест якога расказывалася ў “Настаўніцкай газеце” за 24 кастрычніка 1992 года. Прыкладнае тэматычнае планаванне па курсе “Матэматыка — 7: алгебра і геаметрыя” надрукавана ў “Настаўніцкай газеце” за 4 верасня 1993 года.

І ЧВЭРЦЬ — 4 г.
У ТЫДЗЕНЬ, УСЯГО 35 г.

АЛГЕБРА (18 г.)
Паўтарэнне. Абагульненне паняцця ступені, ступень з цэлым паказчыкам. Функцыя “у роўна х у квадраце”, “у роўна х у кубе” іх графікі 4 г.

УРАЎНЕННІ З ДЗВЮМА ПЕРАМЕННЫМІ. СІСТЭМЫ УРАЎНЕННЯў

Паняцце ўраўнення з двума пераменнымі і яго рашэнне. Лінейнае ўраўненне з двума пераменнымі і яго графік 3 г.
Сістэмы ўраўненняў. Паняцце сістэмы ўраўненняў і яе рашэнне. Сістэмы двух лінейных ўраўненняў з двума пераменнымі і іх рашэнне спосабамі: падстаноўкі, алгебраічнага складання, графічна 5 г.
Рашэнне тэставых задач з дапамогай сістэмы лінейных ўраўненняў 3 г.
Падгульненне тэм. 1 г.
Кантрольная работа №1. 1 г.

У снежні 1993 г. пад рубрыкай “Аўтарская методика” былі апублікаваны метадычныя рэкамендацыі па тэматычным планаванні інтэграванага курса “Матэматыка” ў 7, 8 і 10 класах віцебскіх педагогаў Д.Я.Пярліна і І.Я.Кацнельсона. Тлумачэнні даў метадыст Юрый Шастакоў. Калі ёсць такая магчымасць, то надрукуйце рэкамендацыі гэтых настаўнікаў па выкладанні матэматыкі інтэгравана ў 9 і 11 класах.

Выконваем просьбу А.Свістунова і некаторых іншых нашых чытачоў.

ТЭМАТЫЧНАЕ ПЛАНАВАННЕ КУРСА МАТЭМАТЫКІ ў 9 і 11 КЛАСАХ СЯРЭДНЯЙ ШКОЛЫ

9 КЛАС.
5 ГАДЗІН У ТЫДЗЕНЬ.
УСЯГО 170 ГАДЗІН.

1. Паўтарэнне: квадратнае ўраўненне і яго рашэнне — 2. 2. Квадратная функцыя (25) 2.1. Функцыя і яе ўласцівасці. — Функцыя, абласць вызначэння і змянення — 2. Уласцівасці функцыі (узрастанне, убыванне, цотнасць, няцотнасць, нулі). Кантрольная работа 15—20 мінут — 3. 2.2. Квадратныя трохчлены. — Квадратныя трохчлены і яго карані — 2. Раскладанне квадратнага трохчлена на множнікі — 3. 3. Вектары на плоскасці (15). — Паралельны перанос (без доваду) тэарэма аб існаванні і адзінасці паралельнага пераносу, пераўтварэнні адвортна паралельнаму пераносу — 2. — Паняцце вектара. Абсалютная велічыня і напрамак вектара — 1. — Каардынаты вектара — 2. — Складанне вектараў — 3. — Множанне вектара на лік (калінеарнасць вектараў) — 2. (Раскладанне вектара на вэксары). — Скалярны здабытак вектараў — 3. — Рашэнне задач — 1. — Кантрольная работа — 1 г.

2.3. Квадратныя функцыя і яе графік. (Рашэнне ўраўненняў з выкарыстаннем выдзялення квадрата двухчлена з квадратнага трохчлена). — Функцыя $y = ax^2$, яе графік і ўласцівасці — 2. — Графікі функцый $y = ax^2 + b$ і $y = a(x - m)^2$. [Прысцяжы пераўтварэнні графікаў функцый]. — Пабудова графіка квадратнай функцыі — 3. — Кантрольная работа — 1. — Каржыця ведаў. — Рашэнне ўраўненняў другой ступені з адной пераменнай — 5. — Кантрольная работа — 1 г.

4. Пераўтварэнне фігур на плоскасці (17). 4.1. Рух. — Прыклады геаметрычных пераўтварэнняў — 1. — Рух. Восевае, цэнтральнае сіметры. Паваорт — 3. — Прыклады фігур, што маюць сіметрыю — 1. — [Уласцівасці руху]. — Паняцце аб роўнасці фігур — 1. — Рашэнне задач (кантрольная работа — 20 мінут) — 2. 5. Ураўненні і сістэмы ўраўненняў (20). 5.1. Ураўненне з адной пераменнай. — Цялае ўраўненне і яго ступень — 1. — Рашэнне ўраўненняў трэцяй і чацвёртай ступені з дапамогай раскладання на множнікі і дапаможнай пераменнай. (Кантрольная работа — 20 мінут) — 4. 4.2. Падобнасць фігур. — Паняцце аб падобнасці фігур — 2. — Прызнакі падобнасці трохвугольнікаў — 3. — Рашэнне задач — 3. — Кантрольная работа — 1. — Каржыця ведаў.

5.2. Сістэмы ўраўненняў з двума пераменнымі. — Ураўненне з двума пераменнымі і яго графік — 1. — Ураўненне акружнасці — 1. — Графічны спосаб рашэння сістэм — 2. — Рашэнне сістэм, якія змяшчаюць адно ўраўненне першай, а другое — другой ступені — 3. — Прыклады рашэння сістэм двух ўраўненняў другой ступені з двума пераменнымі — 1. — Кантрольная работа — 1 г.

6. Многавугольнікі (17). 6.1. Многавугольнікі. — Ломаная — 1. — Выпуклыя многавугольнікі. Сума вуглоў выпуклых многавугольнікаў — 2. — Правільныя многавугольнікі. Упісанні і апісанні правільных многавугольнікаў — 2.

Урок вынікаў. 1 г.
ГЕАМЕТРЫЯ (17 г.)
Паўтарэнне. 3 г.

ПАДОБНЫЯ ТРОХВУГОЛЬНІКІ
Паняцце падобных трохвугольнікаў. Асноўныя азначэнні. Тры прызнакі падобнасці трохвугольнікаў 4 г.
Метад падобных трохвугольнікаў. 3 г.
Абагульненне паняцця падобных трохвугольнікаў. Паняцце аб падобных многавугольніках. Гаматэтыя як спосаб пабудовы падобных фігур. 4г.
Падгульненне тэм. 1 г.
Кантрольная работа №2. 1 г.
Урок вынікаў чвэрці. 1 г.

II ЧВЭРЦЬ — 4 г.
У ТЫДЗЕНЬ, УСЯГО 30 г.

АЛГЕБРА (14 г.)
КВАДРАТНЫЯ КАРАНІ І САПРАДУДНЫЯ ЛІКІ
Паняцце квадратнага караня. Арыфметычныя квадратны карані 2 г.
Мноства сапраўдных лікаў. Паняцце ірацыянальнага ліку. Бесканечны дзесятковы перыядычны дроб і яго запіс у выглядзе звычайнага дробу, бесканечны дзесятковы неперадчыны дроб 3 г.
Уласцівасці арыфметычнага квадратнага караня. Пераўтварэнні выразу з каранем. Функцыя “у роўна караня з х” і яе ўласцівасці. 6 г.
Падгульненне тэм. 1г.
Кантрольная работа №3. 1 г.
Урок вынікаў. 1 г.

ГЕАМЕТРЫЯ (16 г.)
СУАДНОСНЫЯ ПАМІЖ СТАРАНАМІ І ВУГЛАМІ ТРОХВУГОЛЬНІКА

Паняцце падобных трохвугольнікаў. Судносныя паміж старанамі і вугламі адрэзанага трохвугольніка (сінус, косінус, тангенс і катангенс вострага вугла, асноўныя трыганаметрычныя тэоснасці). 5 г.
Пашырэнне паняццяў сінуса, косінуса, тангенса і катангенса вуглоў ад 0° да 180° . Прысцяжыныя формулы прывядзення і іншыя трыганаметрычныя тэоснасці і іх прымяненне. 4 г.
Падгульненне тэм. 1 г.
Кантрольная работа №4. 1 г.
Судносныя паміж старанамі і вугламі адрэзанага трохвугольніка (вылічэнне плошчы трохвугольніка праз дзве стараны і вугал паміж імі, тэарэма сінусаў і косінусаў). 4 г.
Урок вынікаў чвэрці. 1г.

III ЧВЭРЦЬ — 5 г.
У ТЫДЗЕНЬ, УСЯГО 53 г.

ГЕАМЕТРЫЯ (27 г.)
Судносныя паміж старанамі і вугламі адрэзанага трохвугольніка (працяг). Рашэнне трохвугольнікаў. 6 г.
Падгульненне тэм. 1 г.
Кантрольная работа №5. 1г.

АЛГЕБРА (26 г.)
КВАДРАТНЫЯ УРАЎНЕННІ. КВАДРАТНЫЯ ФУНКЦЫЯ.

Паняцце квадратнага ўраўнення. Формула каранёў. Тэарэма Віета. Няпоўная квадратная ўраўненні. 8 г.
Раскладанне квадратнага трохчлена на множнікі. Ураўненні, якія аводзіцца да квадратных. Рашэнне тэставых задач з дапамогай квадратных ўраўненняў. Квадратныя функцыя і яе графік. 14 г.
Падгульненне тэм. 2 г.
Кантрольная работа №6. 1 г.

Судносныя паміж старанамі і вугламі адрэзанага трохвугольніка (сінус, косінус, тангенс і катангенс вострага вугла, асноўныя трыганаметрычныя тэоснасці). 5 г.

Пашырэнне паняццяў сінуса, косінуса, тангенса і катангенса вуглоў ад 0° да 180° . Прысцяжыныя формулы прывядзення і іншыя трыганаметрычныя тэоснасці і іх прымяненне. 4 г.
Падгульненне тэм. 1 г.
Кантрольная работа №4. 1 г.
Судносныя паміж старанамі і вугламі адрэзанага трохвугольніка (вылічэнне плошчы трохвугольніка праз дзве стараны і вугал паміж імі, тэарэма сінусаў і косінусаў). 4 г.
Урок вынікаў чвэрці. 1г.

IV ЧВЭРЦЬ — 5 г.
У ТЫДЗЕНЬ, УСЯГО 30 г.

АЛГЕБРА
КВАДРАТНЫЯ КАРАНІ І САПРАДУДНЫЯ ЛІКІ
Паняцце квадратнага караня. Арыфметычныя квадратны карані 2 г.
Мноства сапраўдных лікаў. Паняцце ірацыянальнага ліку. Бесканечны дзесятковы перыядычны дроб і яго запіс у выглядзе звычайнага дробу, бесканечны дзесятковы неперадчыны дроб 3 г.
Уласцівасці арыфметычнага квадратнага караня. Пераўтварэнні выразу з каранем. Функцыя “у роўна караня з х” і яе ўласцівасці. 6 г.
Падгульненне тэм. 1г.
Кантрольная работа №3. 1 г.
Урок вынікаў. 1 г.

ГЕАМЕТРЫЯ (27 г.)
Судносныя паміж старанамі і вугламі адрэзанага трохвугольніка (сінус, косінус, тангенс і катангенс вострага вугла, асноўныя трыганаметрычныя тэоснасці). 5 г.

Пашырэнне паняццяў сінуса, косінуса, тангенса і катангенса вуглоў ад 0° да 180° . Прысцяжыныя формулы прывядзення і іншыя трыганаметрычныя тэоснасці і іх прымяненне. 4 г.
Падгульненне тэм. 1 г.
Кантрольная работа №4. 1 г.
Судносныя паміж старанамі і вугламі адрэзанага трохвугольніка (вылічэнне плошчы трохвугольніка праз дзве стараны і вугал паміж імі, тэарэма сінусаў і косінусаў). 4 г.
Урок вынікаў чвэрці. 1г.

III ЧВЭРЦЬ — 5 г.
У ТЫДЗЕНЬ, УСЯГО 53 г.

ГЕАМЕТРЫЯ (27 г.)
Судносныя паміж старанамі і вугламі адрэзанага трохвугольніка (сінус, косінус, тангенс і катангенс вострага вугла, асноўныя трыганаметрычныя тэоснасці). 5 г.

Пашырэнне паняццяў сінуса, косінуса, тангенса і катангенса вуглоў ад 0° да 180° . Прысцяжыныя формулы прывядзення і іншыя трыганаметрычныя тэоснасці і іх прымяненне. 4 г.
Падгульненне тэм. 1 г.
Кантрольная работа №4. 1 г.
Судносныя паміж старанамі і вугламі адрэзанага трохвугольніка (вылічэнне плошчы трохвугольніка праз дзве стараны і вугал паміж імі, тэарэма сінусаў і косінусаў). 4 г.
Урок вынікаў чвэрці. 1г.

Урок вынікаў. 1 г.
ГЕАМЕТРЫЯ (працяг)
АКРУЖНАСЦЬ
Акружнасць і ўласцівасці яе хорд. Цэнтральныя і ўпісаныя вуглы і іх вымярэнне. 5 г.

Датычныя і сякучыя акружнасці. Апорныя задачы. 5 г.
Апісанні і ўпісанні трохвугольніка і чатырохвугольніка. 6 г.

Падгульненне тэм. 1 г.
Кантрольная работа №7. 1г.
Урок вынікаў чвэрці. 1г.

IV ЧВЭРЦЬ — 5 г.
У ТЫДЗЕНЬ, УСЯГО 30 г.

АЛГЕБРА
КВАДРАТНЫЯ КАРАНІ І САПРАДУДНЫЯ ЛІКІ
Квадратная няроўнасць і яе рашэнне (з дапамогай графіка, сістэм няроўнасцей і метадам інтэрвалаў) 9 г.
Кантрольная работа №8. 1 г.

ГЕАМЕТРЫЯ
ВЕКТАРЫ НА ПЛОСКАСЦІ (10 г.)

Паняцце вектара. Абсалютная велічыня і напрамак вектара. Каардынаты вектара. Складанне і адніманне вектараў. Множанне вектара на лік. Скалярны здабытак вектараў. Выкарыстанне вектараў пры рашэнні задач. 8 г.
Падгульненне тэм. 1 г.
Кантрольная работа №9. 1г.

ПАДГУЛЬНЮЮЧАЕ ПАЎТАРЭННЕ
АЛГЕБРЫ І ГЕАМЕТРЫІ 8 КЛАСА. 7 г.
Выніковая кантрольная работа №10. 2 г.
Урок вынікаў. 1 г.

А.СВІСТУНОВ, настаўнік матэматыкі. Светлагорск.

1. Агульны выгляд элементарных алгебраічных функцый, іх уласцівасцей і графікаў ($y = kx$, $y = \frac{k}{x}$, $y = kx + b$, $y = ax^2 + bx + c$, $y = x^2$, $y = \sqrt{x}$). Графічнае рашэнне ўраўненняў і іх сістэм — 3.

2. Паралельнасць і перпендыкулярнасць у прасторы. Пліяміметры: тэарэма сінусаў і косінусаў, вынікі з іх; плошчы трохвугольніка, паралелаграмаў, трапецыі, дзельтоіда — 4.

3. Трыганаметрычныя функцыі, асноўныя формулы і судносныя, рашэнне трыганаметрычных ўраўненняў — 4.

4. Многаграннікі і іх уласцівасці. Пліяміметры: падобныя фігуры, прызнакі падобнасці трохвугольнікаў. Адносны перыметр, плошчы падобных фігур — 3.

5. Вытворная і яе прымяненне. Даследаван

